

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
Iesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

II. De sacrificij definitione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

CAPVT SECVNDVM.

De sacrificij definitione.

EXPLICAVIMVS vocabulum Missæ: nunc explicanda est vox sacrificium, vt planè intelligatur status controuersia; An Missa sit sacrificium. Porro in voce SACRIFICIUM non est quærenda etymologia, aut vulgaris aliqua significatio, quæ notissima sunt: sed quid propriè sit sacrificium, siue quæ sit eius natura, & definitio; in hac enim re non pauci falluntur.

Ac PRIMVM Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis in artic. de Missa, ita sacrificium definit: *Sacrificium est caremonia, & opus, quod nos Deo reddimus, et eum honorificamus.* Deinde diuidit sacrificium in duas species, in sacrificium videlicet propitiatorium, & sacrificium *εὐχαριστικόν*. Propitiatorium esse dicit, quod est satisfactio pro peccatis, & Deum placat. *εὐχαριστικόν* esse vult, quod non reconciliat hominem Deo, sed est gratiarum actio, quæ à reconciliatis pro acceptis beneficiis exhibetur Deo: quo genere continet dicit fidem, prædicationem Euangelij, orationes, castigationes carnis, & breuiter omnia bona, vnde laus Deo conlurgit. Arque ex his fundamentis colligit Missam posse dici sacrificium hoc modo posteriore, quia sumptio Eucharistiæ fieri potest ad laudem Dei, sicut cetera opera bona, non tamè esse sacrificium prioris generis.

Ab hac Philippi sententia non procul abesse videtur opinio Doctoris cuiusdam moderni, hominis alioqui valde eruditi, & pijs, qui in lib. de sacrificio cap. 5. docet, sacrificium propriè dictum esse omne opus bonum, quod fit, vt sancta societate in hæreamus Deo, siue ex se sit opus virtutis, siue non, ita vt non minus propriè sit sacrificium castigatio corporis propter Deum assumpta, quàm sacrificium Eucharistiæ. Diuidit autem eadem opinio sacrificia propriè dicta in duas species, in sacrificia videlicet typica, & non typica. Typica vocat, quæ sunt ad aliud significandum, qualia erant sacrificia omnia veteris legis, & qualia sunt omnia Sacramenta nouæ legis. Non typica, vocat opera virtutum, quæ tametsi nihil significant, tamen Deo gratissima sunt.

Hæc sententia falsa est, ac multis, & perspicuis argumentis refutari potest. PRIMVM, Scriptura sacra opponit opera

multarum virtutum sacrificiis, vt cum ait Osee 6. *Misericordiam volo, non sacrificium.* Et 1. Reg. 15. *Melior est obedientia, quam victimæ.* Et Psal. 50. *Si voluisses sacrificium, de disseminis que, holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despicit.* At si omnia opera virtutum essent sacrificia propriè dicta, censeri etiam obedientiæ, misericordiæ, penitentiæ opera essent propriè sacrificia: non igitur veræ essent illæ sententiæ Scripturarum supra citatæ. Quomodo enim vult Deus misericordiam, & non sacrificium, si ipsa misericordia est verum, ac propriè dictum sacrificiû? aut quomodo melior est obedientia, quam victimæ, si ipsa obedientia verè, ac propriè victimæ est? quemadmodum autem non vult Deus sacrificium, & holocausta, sed cor contritum & humiliatum, si hoc ipsum est verissimum sacrificium?

SECUNDUM argumentum. In omni sacrificio propriè dicto requiritur res aliqua sensibilis, quæ offeratur, nec in sola actione sacrificium consistere potest. At si sacrificium esse quælibet cæremonia, vel opus ad honorem Dei factum, nihil obstarat quò minus in sola actione sacrificium consistere, & qui voce psallit, aut genua flectit, aut aliquid eiusmodi factis is propriè sacrificare diceretur: non igitur sacrificium est quælibet cæremonia, vel opus ad honorem Dei factum. Probat maior propositio. Gen. 22. Isaac ait patri: *Ecce ignis, & ligna. Vbi est victimæ holocausti?* Hebr. 8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: vnde necesse est hunc habere aliquid, quod offerat.* Vbi Apostolus colligit ratione communi sacrificiorum; non potuisse Christum verè dici Pontificem, nisi habuisset victimam, quam offerret.

TERTIUM argumentum. Negari non potest, quin sacrificare sit actus proprius, & elicitus religionis, vt præter Doctores Scholasticos docet S. Augustinus lib. 20. contra Faustum, cap. 21. Non potest autem idem actus esse proprius, & elicitus diuersarum virtutum: igitur opera propria misericordiæ, temperantiæ, aliarumque virtutum non possunt propriè sacrificia dici, sed solum per quandam participationem. Quamuis enim vnus, & idem actus non possit esse proprius, & elicitus diuersarum virtutum, potest tamen ab vna elici, & ab alia imperari, & eo modo ad vnâ propriè pertinere, ad alteram participatiuè. Quemadmodum sobrio cibum sumere, est actus elicitus

elicitus temperantiæ; tamen si imperetur à fortitudine, ut homo sit magis aptus ad pugnandum, participabit fortitudinem; si à iustitia, ut nimirum habeat unde debitum reddat pecuniarium, participabit iustitiam. Sic igitur opera quarumlibet virtutum, possunt imperari à religione, & participatiuè sacrificia dici, non tamen absolutè, & propriè, cum à religione non eliciantur. Atque hinc est, quod in diuinis literis opera virtutum non vocantur absolutè sacrificia, sed cum addito, ut sacrificium laudis, hostiæ spirituales, viruli labiorum, & de ceteris ad eundem modum: illa verò, quæ sunt propriè sacrificia, simpliciter, & absolutè talia nominantur, ut in locis allegatis in primo argumento: *Misericordiam solo, non sacrificium, &c.*

QUARTVM argumentum. In Ecclesia Christi, vnum est tantum verum, ac proprium sacrificium: non igitur sunt propriè sacrificia omnia Sacramenta, vel omnia bona opera, quæ fiunt ad colendum Deum. Antecedens est S. Augustini, & omnium sanctorum scriptorum. Lib. 8. de ciuitate Dei, cap. vlt. probare volens AVGVSTINVS non esse sacrificium epulas illas, quæ ponebantur à quibusdam super sepulchra Martyrum, sic ait: *Ea non esse sacrificia Martyrum nouit, qui nouit vnum, quod Deo offertur, sacrificium Christianorum.* Idem quoque lib. 3. de Baptismo contra Donatistas, cap. vlt. & lib. 1. contra aduers. legis, & Prophetarum, cap. 20. dicit, omnibus sacrificiis veterum, successisse vnicum & singulare Eucharistiæ sacrificium: lib. de spiritu, & litera, cap. II. vocat Eucharistiæ sacrificium verissimum, & singulare: & lib. 1. contra Cresconium, cap. 25. vnicum appellat. S. LEO serm. 8. de passione Domini: *Nunc, inquit, carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum, & corporis, & sanguinis tui implet oblatio.* Sanctus etiam Ioannes CHRYSOSTOMVS in Psalm. 95. *Magnus, inquit, erat & sine modo numerus sacrificiorum in lege, quæ omnia noua superueniens gratia vno completitur sacrificio, & nam, & veram statuens hostiam.*

QUINTVM argumentum. Sacrificium, & sacerdotium relatiua sunt, ita vt sacrificio propriè dicto sacerdotium propriè dictum; & sacrificio impropiè dicto sacerdotium impropiè dictum respondeat. At non sunt omnes, qui operantur bona opera ad honorem Dei, Sacerdotes propriè dicti: non igitur sunt omninò talia opera sacrificia propriè dicta.

Maior propositio certissima est. Nam Sacerdotis, ut talis est, proprium munus est offerre sacrificium, ut Apostolus docet, Hebr. 5. & Iustinus Martyr in Dialogo cum Triphone ultra medium, ubi dicit, Deum non accipere sacrificium, nisi Sacerdotibus. Augustinus quoque semper coniungit hæc duo tanquam inseparabilia, sacrificium, & Sacerdotem. Vide epistolam 49. quæst. 3. lib. 8. ciuit. cap. vlt. & lib. 22. cap. 10. Id etiam docent ipsa vocabula. Latine enim pro eodem accipiuntur Sacerdos, & sacrificus. Græcè à θύειν, quod est sacrificare, fit θύων sacrificiū, & θύτης Sacerdos, & ab ἱερέειν sacrificare, ἱερέων sacrificium, & ἱερέως Sacerdos. Deniq; non alia de causa Lutherani non agnoscunt in Ecclesia verum, & propriè dictum sacerdotium, nisi quod non agnoscant verum, & propriè dictum sacrificium.

Probatum nunc assumptio. Nam in Testamento veterissimo est non fuisse Sacerdotes propriè dictos, nisi filios, & nepotes, atque alios posteros Aaronis, ut Regi Ozie sacerdotium usurpare volenti, dictum legimus ab Azaria Pontifice, 2. Paralip. 26. & tamen omnes filij Israël bona opera facere debebant. In Ecclesia verò Christi, velint nolint Lutherani, nunquam dicti, vel habiti sunt Sacerdotes propriè, nisi Episcopi, & Presbyteri. Hos autem hoc nomine appellant Dionysius Areopagita lib. de Eccles. hierar. cap. 1. 3. & 5. Iustinus in Dialogo cum Triphone ultra medium. Tertullianus libro de præscript. ultra medium, & de velandis virginibus ultra medium. Cyprianus lib. 1. epistola 4. & omnes posteriores passim. Ipse etiam Apostolus Hebr. 5. de sacerdotio loquens: *Nemo inquit, assumit sibi honorem, nisi qui vocatur à Deo, tanquam Aaron:* & hoc usque ad eò verum est, ut ipsum etiam Christum dicat ibidem Paulus non sibi per se sacerdotium assumpsisse, sed à Patre illud accepisse. Deniq; (ut multa præteream) Concilium Nicænum cap. 14. & Tridentinum, quod à Catholicis reuocari non potest, sess. 23. can. 1. & 7. apertè docent, in Ecclesia non omnes, sed certos quosdam Sacerdotes esse. Quare id necessariò sequitur, ut aut ceteri fideles benè operari non debeant, quod est absurdissimum; aut non sint propriè Sacerdotes omnes, qui benè operantur, quod est verissimum.

SEXTVM argumentum. Altare, & sacrificium relinquitur sunt: non est autem altare propriè dictum propter omne opus bonum, nec propter omnes ceremonias, quibus Deum colimus.

mus; non igitur est sacrificium propriè dictū omnis cuiusmodi
 cæremonia, seu opus bonum. Propositio maior perspicua est.
 Nam IN PRIMIS & Hebraicè, & Græcè ab eadem radice de-
 ducitur sacrificium, & altare. אָבָדָה sacrificauit, fit אָבָדָה sacri-
 ficiū, & אָבָדָה altare, & à verbo θύειν sacrificare, fit θυσία,
 sacrificium, & θυσιαστήριον altare Latini à forma, & ritu no-
 men deducere maluerunt. Dixerunt enim altare quasi altum,
 & aram, quasi ansam, vt Varro interpretatur, quia Sacerdos
 aram tenere consueuerat, dum sacrificium offerret. Vnde est
 illud Poëtæ:

Altibus orantem dictis, arasq, tenentem.

DEINDE Gen. 8. vbi primum altare erectum legimus, sa-
 crificij caussa erectum fuisse legimus: & in omni gente, & reli-
 gione semper altaria ad sacrificia erigebantur. Et sicut sacri-
 ficiū soli Deo vero ritè potest offerri, ita etiā altare soli Deo
 vero ritè potest erigi, vt S. Augustinus docet li. 20. contra Fau-
 stum, cap. 21. Porro assumptio huius argumenti nulla proba-
 tione eger. Quis enim non videt, plurima bona opera, mul-
 tasque cæremonias sine vlla ara fieri ad honorem Dei posse?

Non igitur verum est, quod Melanchthon scripsit, omnem
 cæremoniam, seu opus, quod nos Deo reddimus, vt eum ho-
 nore afficiamus, esse sacrificium. Quare Ioannes Calvinus li.
 4. Instit. cap. 18. §. 13. sine nomine auctoris, eam definitionem
 aperè reprehendit his verbis: *Qui sacrificij vocabulum ad o-*
mnes cæremonias, & religiosas actiones extendunt, quaratio-
ne id faciunt, non video.

Vnum est argumentum in contrarium, ac præsertim Ca-
 tholici illius Doctoris: testimonium videlicet S. Augustini,
 qui lib. 10. ciuit. cap. 6. sic definit sacrificium: *Sacrificium, in-*
quit, verum, est omne opus, quod agitur, vt sancta societate in-
hereatur Deo, relatum ad illum finem, quo beati esse possimus.

Sed facilis est responsio. Nam S. Augustinus non definit
 sacrificium in genere, nec sacrificium propriè dictum, sed so-
 lum sacrificium, quod præcipuè est internum, & opponitur
 sacrificiis legalibus, & merè externis. Et vocat sacrificium ve-
 rum ratione dignitatis, & ratione effectus, non ratione for-
 mæ, & essentia sacrificij propriè dicti. Non enim vult dicere
 sacrificia interna esse magis propriè dicta sacrificia, quàm ex-
 terna, cum oppositum sit verum, sed esse præstantiora, & Deo
 gratiora, & facilius Deū placare. Similis sententia est, Ioan. 15.

Ego sum vitis vera. Nec enim Dominus eo loco significare volebat se magis propriè esse vitem, quod attinet ad formam, & essentiam vitis, quàm sitilla, quæ plantatur in vineis: sed solum esse vitem nobiliorem, & effectus excellentiores producere, vt Euthymius in commentario huius loci rectè exponit.

Expendamus nunc Caluini definitionem; reprehendit enim alios, sed nec ipse meliorem definitionem attulit. Sic autem loquitur loco citato: *Nos perpetuo Scripturæ vsu sacrificium appellari scimus, quòd Græci nunc θυσιᾶν, nunc προσφορᾶν, nunc τελετήν dicunt: quod generaliter acceptè complectitur quidquid omninò Deo offertur.* Hæc ille: vbi aperte docet, idem esse sacrificium quod oblationem Deo factam. Ac deinde partitur sacrificium in duas species, ad eum modum, quo Philippus fecit, nisi quod sacrificium non propitiatorium, contendit vocari posse non solum ἐὺχαρακτικόν, vt Melanchthon vocabat, sed etiam λατρευτικόν, & σεβαστικόν, id est, sacrificium cultus, & venerationis.

SEd omissa partitione, de qua nõ magna controuersia est, definitio certè à Caluino allata admitti non potest. Nam licet secundum Scripturæ vsu, omne sacrificium oblatio quædam sit, non tamè omnis oblatio est sacrificium. Sacrificium enim præter oblationem requirit mutationem, & consumptionem rei, quæ offertur, quam nõ requirit simplex oblatio.

Id verò probatur PRIMVM ex nomine sacrificij. Nam Hebraicè קָרַב dicitur à קָרַב quod est mactare; & Græcè θυσιᾶν vel dicitur à θύειν, id est, mactare: vnde est illud Matthæi 22. ταῦροι, καὶ οἱ πρὸς τὸ θυμῆνα, tauri, & altitia occisa, vel dicitur à nomine θυμιάσις, id est, exhalatio, vt Porphyrius contendit apud Eusebium lib. I. præparat. Euangel. cap. 6. Vult enim sacrificia dicta esse ab exhalatione, & fumo, qui ex combustione sacrificij ascendit. Vnde etiam Chrysostomus, & Theophylactus in cap. 10. epist. ad Hebr. notant, differentiam esse inter θυσιᾶν, & προσφορᾶν, id est, sacrificium, & oblationem, quod θυσιᾶ, dicatur de rebus illis, quæ occiduntur, vel aliter consumuntur. Quò etiam pertinet, vox τελετή, dicitur enim ea vox à verbo τελέω, quod est consumere. Ex quibus colligitur, non rectè Caluinum confudisse illa nomina:

nomina: *προσφορὰν*, quæ significat simplicem oblationem, *θυσίαν* ac *τελετὴν*, quæ addunt consumptionem supra oblationem.

SECUNDO, probatur ex usu Scripturarum. Nam in Scripturis multa dicuntur Deo offerri, quæ nec secundum usum Scripturæ diuinæ, nec iuxta communem loquendi modum dici possunt sacrificari. Exod. 25. & 35. offerenda Deo dicuntur aurum, argentum, æs, ligna, lapides preciosi, byssus, coccus, pili caprarum, & similia, quæ non nisi absurdissimè sacrificari dici possent. Numeri 8. Aaron offert Leuitas in munus Domino à filiis Israël, & tamen nec Scriptura dicit, homines illos sacrificatos fuisse, nec dici potest, nisi valde improprie, cum homines illi non sint occisi, sed solum ad ministerium deputati. Contra verò Isaac verè, & proprie sacrificandus dicebatur à Patre, quando occidendus, & cremandus Domino ducebatur, Genes. 22. Et omnia omninò, quæ in Scriptura dicuntur sacrificia, necessariò destruenda erant; si viuientia, per occisionem; si inanima solida, vt similia, & fal, & thus, per combustionem; si liquida, vt sanguis, vinum, & aqua, per effusionem, Leuitic. 1. & 2.

Neque his repugnat exemplum Melchisedechi, qui erat Sacerdos Dei altissimi, & obrulit panem, & vinum; nec tamen legitur illam oblationem consumpsisse, Genes. 14. Nam Scriptura non explicat modum illius sacrificij, sed ex aliis locis colligimus eum more solito sacrificasse, ita vt panem illum, & vinum ad honorem Dei consumpsit. Constat igitur sacrificium non esse quidquid offertur Deo, vt Calvinus dicit, nisi aliquid aliud addatur.

Denique TERTIO, accedant argumenta ducta à sacerdotio, & ab altari, quæ paulò antè fecimus aduersus Melancthonem. Nam oblatio generatim sumpta, nec sacerdotium, nec altare requirit: verè enim ac proprie obrulit Deo vidua illa Evangelica duo æra minuta, cum nec Sacerdos ipsa esset, nec altare vllum haberet.

Venio nunc ad Martinum Kemnitium: is initio disputationis de sacrificio Missæ in 2. parte Examinis Tridentini Concilij, pag. 712. & sequentibus, primo loco adfert acceptiones huius vocis, SACRIFICIUM, quas in genere tres esse dicit. PRIMò enim, accipi vult pro sacrificio externo, & cære-

ppp 5 moniali,

moniali, quale dicit fuisse in solo Testamento veteri; & in hoc genere numerat holocausta, hostias pacificas, hostias pro peccato, & denique sacrificium professionis, ut decimas, & primitias. **SECUNDO**, accipi dicit pro morte Christi, quod dicitur sacrificium crucis. **TERCIO**, pro sacrificio interiore, inuisibili, & spirituali fidelium; atque ad hoc genus reducit predicationem Euangelij, orationes, elemolynas, laudes Dei, mortificationem, & similia opera bona. Addit paulò infra pag. 717. **QUARTO**, acceptionem pro sacrificio commemoratiuo, id est, pro ea re, quæ fit in memoriam sacrificij crucis, quamuis fateatur non haberi in Scripturis hanc acceptionem. Ex his concludit ob tam varias acceptiones sacrificij bene definitum esse sacrificium in genere a **S. AVGVSTINO** lib. 10. ciuit. cap. 5. & 6. *Omne opus bonum, quod agitur, sit facta societate inhereamus Deo, &c.*

SED in hac doctrina Kemnitij plurima sunt errata. **PRIMUM**, non rectè numerantur decimæ, & primitiæ cum sacrificijs veteris legis propriè dictis: nusquam enim in Scriptura dicuntur sacrificia, eiusmodi decimæ, & primitiæ, nec eis nomina aut ratio sacrificij conuenit, ut supra ostendimus. Adde, quòd sacrificium soli Deo offerri potest, ut omnes fateantur: decimæ autem immediatè sacerdotibus offerebantur, & offeruntur, non Deo.

DEINDE, quod Kemnitius dicit, sacrificia externa, & ceremonialia fuisse solùm in lege veteri, & iam omninò desisse, pugnat cum eo, quod idem Kemnitius dicit, omne opus bonum factum ad Dei honorem esse etiam hoc tempore sacrificium. Nam certè Baptismi, & Eucharistiæ Sacramenta conferre, dare, sumere, sunt opera bona, facta ad Dei honorem, & tamen sunt externa, & ceremonialia. Immo idem Kemnitius paulò infra multis modis probat, Eucharistiæ consecrationem & sumptionem dici posse sacrificium: quam tamè externam, & ceremoniam esse nemo negare potest.

TERCIO, mirum est, cur admittat Kemnitius quartam sacrificij acceptionem, cum eam fateatur non posse colligi ex diuinis literis, sed videretur eam admittere, ut possit eludere loca Patrum, in quibus Missa dicitur sacrificium. Ceterùm ea acceptio planè arbitraria, & conficta est: nam nec Scriptura, nec Patres sacrificium appellant, id quod est solùm figura, vel commemoratio sacrificij.

DENIQUE, falsè concludit Kemnitiuſ ab Augustino definiti sacrificium in genere, lib. 10. ciuit. cap. 6. Tantum enim abest, vt Augustinus definire voluerit eo loco sacrificium in genere, vt potius expressè excluderet à sua definitione omnia sacrificia veteris legis, quæ in mactatione ouium, & bouum fita erant, quæ propriissimè sacrificij nomen, & rationem retinent. Quare Kemnitiuſ, neque diuidendo, neque definiendo id assequi potuit, quod cupiebat, vt quid sit proprium sacrificium explicaret.

His ergo reiectis, vera definitio sacrificij propriè dicti in genere hac esse potest: *Sacrificium est oblatio externa facta soli Deo, qua ad agnitionem humana infirmitatis, & professionem diuinæ Maiestatis legitimo ministro res aliqua sensibilis, & permanens ritu mystico consecratur, et transmutatur.* Hæc definitio paulò longior esse debuit, vt omnes conditiones sacrificij propriè dicti complecteretur. •

PRIMO igitur dicimus, esse oblationem, vt genus sacrificij indicaremus: hoc enim loco sacrificium accipimus pro actione sacrificandi; nõ pro ipsa victima, quæ sacrificatur, tamen ipsa etiam sacrificium dici solet. Sacrificium igitur pro actione acceptum, species est oblationis: id em̄ est sacrificium, quod propriè & per se ad actionem Sacerdotis pertinet. Porro Sacerdotis proprium munus est offerre, Hebræ. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in his, quæ sunt ad Deum, & offerat dona, &c.* Apud sacros, & Ecclesiasticos scriptores pro eodem accipitur offerre, & sacrificare. Genes. 4. vbi primum fit mentio sacrificij, dicitur Abel obtulisse de primogenitis gregis sui: & Genes. 8. Noë obtulit holocausta; & eodem modo Scriptura passim loquitur. TERTULLIANVS inter Patres in libro de velandis virginibus, & in libro de exhortatione castitatis, dicit tria esse munera Sacerdotum nouæ legis; tingere, offerre, docere, id est, baptizare, sacrificare, concionari. Denique idem indicat nomen, quo passim vtuntur Græci, cum de sacrificio loquuntur, nimirum *ἑὸς ὄφα*, id est, oblatio, quod etiam Calvinus notauit, vt supra vidimus.

SECUNDO dicimus, externam oblationem esse sacrificiũ. Duplex em̄ oblatio, & largo modo, duplex sacrificium distinguipotest, vt S. Augustinus distinguit lib. 10. ciuit. cap. 5. inuisibile, siue internum, & visibile, siue externum. Inuisibile est

est

est pia voluntas, quæ diuinæ Maiestati, sc. & sua omnia offert: visibile autem est testificatio quædam externa interni affectus. Quare ibidem AVGVSTINVS definiens visibile sacrificium, inuisibilis sacrificij Sacramentum, id est, sacrum signum esse dicit. Quamuis autem inuisibilis oblatio sit nobilior, & melior visibili; & placeat Deo inuisibilis, sine visibili, visibilis sine inuisibili Deo non placeat: tamen nomen, & ratio sacrificij propriè non conuenit inuisibili oblationi, sed solum visibili, & externæ, vt nos in definitione posuimus. Oblatio enim inuisibilis, semper est occulta, & priuata; nomine autem sacrificij propriè omnes intelligunt publicum, & manifestum honorem Deo exhibitum à communi, & publico ministro. Itaque necessariò requiritur ad sacrificium propriè dictum, vt sit oblatio externa.

TERTIO diximus, in definitione: *Facta soli Deo*. Nam oblatio externa potest fieri etiam homini, vel homini & Deo, vt cum dantur elemosynæ pauperibus propter Deum; illæ enim offeruntur hominibus, & simul etiã Deo, dicente Christo: *Quod vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis*, Matth. 25. Sed non sunt sacrificia eiusmodi oblationes: sacrificium enim propriè pertinet ad cultum patriæ, qui soli Deo exhiberi potest. Vt enim est interior quidam cultus, quem soli Deo exhibemus, cum eum agnoscimus primum & summum bonum, causam efficientem, & finalem omnium rerum, & vt tali, eo nostrum illi demississimè prosternimus: sic etiam debuit esse externum aliquod signum quo protestaremur cultum istum soli Deo debitum. Tale autem signum non est, nisi sacrificium: nam omnis alia externa reuerentia, quam exhibemus Deo, siue caput nudando, siue genua flectendo, siue corpus totum prosternendo, siue etiam supplicando, & inuocando, solet etiam hominibus aliquando exhiberi. Vnde Exodi 22. legimus: *Qui sacrificat Diis occidetur, præterquam Domino soli*. Neque id solum Scriptura docet, sed etiam id ipsum naturali lumine omnes Gentes agnouerunt: *Quis vero*, inquit S. AVGVSTINVS lib. 10. ciuit. cap. 4. *sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum, aut sciuit, aut putauit, aut finxit?* Et lib. 1. contra aduers. leg. & prophet. cap. 18. *Dæmon sibi sacrificium non exigeret, nisi Deo vero deberi sciret. Nam obsequia cetera, quæ diuinitati exhibentur, ausi sunt sibi etiam superbia fastu homines arrogare: rarissimi autem commemorantur, qui sibi se sacrificauerunt.*

caretur, cum regia potestate possent, ausi fuerint imperare.
Quicunque, tamen ausi sunt, per hoc se Deos haberi soluerunt.

QUARTO diximus: *Ad agnitionem humanae infirmitatis, & professionem diuinæ Maiestatis.* Quoniam hic est finis generalis omnium sacrificiorum: sunt enim quasi tributa, quæ Deo redduntur in recognitionem supremi dominij ipsius, & nostræ subiectionis. Et hæc est etiam ratio, vnde laudem habet, & est opus virtutis actio sacrificandi. Nam ex se opera indifferencia sunt occidere, & cremare animalia, & similia; sed cum ista sunt ad significandum, omnia à Deo procedere, & in ipsius honorem consumenda esse; iam sunt opera religionis, & proinde bona, & laudabilia.

QUINTO diximus: *A legitimo ministro.* Non enim est cuiusque offerre sacrificium, sed publici, & certi hominis, qui communi nomine id peragat. In lege quidem naturæ, Sacerdotes erant, vel capita familiarum, vt Noë, Abraham, vel ij, quibus Deus id inspirabat. In lege autem scripta, soli filij Aaron. In lege gratiæ, soli Episcopi, & Presbyteri ritè ordinati, vt omnia Concilia, & omnes Patres, & omnium Ecclesiarum consuetudo docet. Atque hinc excluduntur à ratione sacrificij propriè dicti multæ oblationes priuatorum hominum, factæ soli Deo, vt cum fideles candelas accendunt, & consumunt in templo ad honorem Dei.

SEXTO diximus: *Res aliqua sensibilis, & permanens,* vt nimirum excludantur à ratione sacrificij propriè dicti, actiones transeuntes, in honorem Dei factæ, quales sunt psalmodiæ, preces, genuflexiones, & alia quæ fiunt à Sacerdotibus actu externo ad honorem Dei, & tamen sacrificia propriè non dicuntur.

SEPTIMO diximus: *Ritu mystico consecratur.* Nam debet res illa, quæ Deo offertur, ex prophana fieri sacra, & Deo dicata: id enim significat sacrificare, sacrum facere, vt S. Thomas rectè monet in 2. 2. q. 85. art. 3. Ista autem consecratio, & dedicatio semper fiebat in lege veteri certo ritu, & cæremonia mysterium continente, vt impositione manuum super victimam, vel eleuatione oblationis in altum. Et in hoc distinguitur sacrificium à simplici oblatione, quæ non requirit ex se ullam eiusmodi mysticam consecrationem.

OCTAVO diximus: *Et transmutatur.* Quia ad verum sacrificium requiritur, vt id quod offertur Deo in sacrificium, planè

planè destruat, id est, ita mutetur, vt desinat esse id quod antè erat: & in hoc maximè differt à simplici oblatione, quæ interdum ritu mystico eleuabatur coram Deo, sed non destruebatur, nisi quando verè sacrificabatur. De qua conditione plura diximus paulò superiùs in refutatione definitionis Iohannis Caluini. Ratio autem huius rei duplex esse videtur. VNA ob significationem mortis Christi. Deus enim, qui primus sine dubio inspirauit Abeli, & aliis sanctis viris vnum sacrificiorum, voluit per ea sacrificia sacrificium omnium sacrificiorum præstantissimum adumbrari: illud autem morte, & destructione rei oblatae constabat. ALTERA ratio est, quia sacrificiũ est summa præstatio subiectionis nostræ ad Deum, & summus cultus externus, qui exhiberi possit. Summa autem ista præstatio requirit, vt non solum vsus rei Deo offeratur, sed ipsa etiam substantia: & ideò nõ solum vsus, sed substantia consumatur.

CAPVT TERTIVM.

Mortem Christi sacrificium esse propriè dictum.

SED vna occurrit dubitatio circa sacrificij definitionem. Nam sacrificium crucis, id est, Christi passio & mors, verissimũ, ac perfectissimum sacrificium fuit, vt Augustinus docet lib. I. contra aduers. leg. & Prophet. cap. 18. & tamen non videtur ei conuenire definitio assignata. Nam (vt alia omittam) ratio sacrificij à nobis descripta requirit, vt non sit actio alicuius virtutis, nisi religionis: mors autem Christi actio fuit charitatis, patientiæ, fortitudinis, humilitatis, obedientiæ, vt Apostolus prædicat Rom. 5. Philip. 2. Hebr. 12. & alibi.

RESPONDEO; Sacrificium crucis propriè actum religionis fuisse. Christus enim præcipuè in mortem se obrulit, vt esset oblatio, & sacrificium Deo pro expiatione peccatorum totius mundi, vt sacri scriptores passim docent, ac præcipuè Apostolus Ephes. 5. & Hebræ. 7. 8. 9. & 10. tamen nihil repugnat quòd minus actus proprius religionis possit etiam participare multas alias virtutes, sicut è contrario actus omnium aliarum virtutum, vt supra diximus, religionis rationem participant, & sacrificia suo quodam modo nominantur. Sicut enim si quis obedientiam superiori præstet ob Dei honorem,